

Açık ve Uzaktan Öğrenmenin

Dijital Dönüşüm Boyutu

Editörler: T. Volkan YÜZER · Mehmet KESİM

2. Baskı

Editörler: Prof. Dr. T. Volkan YÜZER - Prof. Dr. Mehmet KESİM

**Açık ve Uzaktan Öğrenmenin
DİJİTAL DÖNÜŞÜM BOYUTU**

ISBN 978-625-8044-74-4

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Nisan 2022, Ankara

2. Baskı: Ocak 2023, Ankara

Yayın-Proje: Ferdi Akkaya

Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Kuyrukcu

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Açık ve Uzaktan Öğrenme alanında 2020’li yıllar açısından bakıldığında önemli değişimler yaşandığı görülmektedir. Bu değişimlerin önemli tetikleyicilerinin başında insan hayatının içine dijital teknolojilerin ve anlayışın gittikçe daha çok girmesi gösterilebilir. Özellikle internet teknolojilerinin ve mobil teknolojilerin gelişimi enformasyon ve iletişim teknolojilerinin dijitalleşerek hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelmesine neden olmuştur. Bu gelişmeler, açık ve uzaktan öğrenme alanına asenkron iletişimlerin yanına senkron iletişimleri katmasını, öğrenmenin uyarlanabilir ya da kişiselleştirilebilir olması ile daha esnek bir yapı kazanmasını sağlamıştır. Bunun yanında, kitlesel öğrenme ortamlarına bireysel öğrenmenin eklenmesi, öğrenenler, öğretenler ve içerikler arasındaki etkileşimin artması gibi konular da alandaki değişiklikleri yaşatmaya ve geliştirmeye başlamıştır.

Yaşanan değişikliklerin bir başlık altında toplanması da mümkündür. Buna temel olarak açık ve uzaktan öğrenmenin dijital dönüşümü denilebilir. Bu dönüşümün önemli bir boyutunu teknoloji oluştursa da teknolojinin yanına farklı başlıkların da eklenmesi gerekmektedir. Aksi halde dijital dönüşümün tam olarak anlaşılması mümkün gözükmemektedir. Dijital kültürün yaygınlaşması, dijital öğrenmede liderlik olgusunun incelenmesi, bu yeni ortamlarda yönetim anlayışının alacağı şekiller açık ve uzaktan öğrenmede dijital dönüşüm boyutların içinde sayılabilir. Bunların yanında dijital destek sistemleri, ölçme ve değerlendirmedeki gelişmeler, dijital olarak akreditasyon çalışmaları da dijital dönüşüm açısından önemlidir. Belirtilen bütün bu dönüşümler öğrenenin ve öğretenin dijital yeterliliklerini etkilemektedir. Ayrıca dijital dünyanın önemli özellikleri içinde yer alan yakınsama, dijital ayak izleri, dijital hırsızlık, dijital zorbalığın yanında dijital olarak öğrenmedeki etik anlayışı ve dijital bölünme ele alınmadan dijital dönüşümün yeterince anlaşılması zor olacaktır. Bütün sayılanların yanına dijital güvenlik, blokzincir uygulamaları, öğrenmeyi öğrenmedeki değişimler, soyut ve somut teknolojiler, hazırbulunmuşluk ile dijital ve yerliler ile göçmenler de eklenmelidir. Proje tabanlı öğrenmelerde dijital yöntemlerin kullanımı, öğrenen ve öğreten yeterliliklerinin yanında bağlantıcılık gibi kuramların da dijital dünyada yeniden ele alınması gerekmektedir. Görüldüğü gibi açık ve uzaktan öğrenmenin dijital dönüşüm boyutu teknolojiden insan hayatındaki değişimlere kadar geniş bir kapsamı içermektedir.

Dijital dönüşümden bahsedilince bunun sadece bir dönem içinde yaşanacağı ve sona ereceği düşünülmemelidir. Nasıl ki internet Web 1.0 ile başlayıp 2.0 ile devam ettiyse ve artık 3.0’dan ve daha üst versiyonlardan söz edilmeye başlandıysa,

açık ve uzaktan öğrenmedeki teknolojiler açıklanırken 1.0'dan başlayıp 5.0 ve daha yukarı kavramlarla anlatılıyorsa, dijitalleşmenin de özünde olan bu versiyonlar halinde ilerlemenin uzun sürelere yayılacağını söylemek mümkündür. Bu nedenle açık ve uzaktan öğrenmenin dijital dönüşüm boyutunun öğrenmede ve teknolojiye yaşanan gelişmeler ışığında hep farklı yeniliklerle ilerleyeceği öngörülebilir.

Bu kitap açık ve uzaktan öğrenmenin dijital dönüşüm boyutunu farklı açılardan ele alarak bunları merak eden okuyucularla buluşturmak için hazırlanmıştır. Bu okuma, anlamlandırma ve değerlendirme deneyiminde tüm okuyuculara keyifli bir süreç dileriz.

Prof. Dr. T. Volkan YÜZER
ORCID No: 0000-0002-8316-6115

Prof. Dr. Mehmet KESİM
ORCID No: 0000-0002-8153-5159

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Prof. Dr. T. Volkan YÜZER - Prof. Dr. Mehmet KESİM

1. Bölüm: Öğrenmede Dijital Dönüşüm

Öğr. Gör. Dr. Ela AKGÜN ÖZBEK, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-6520-5697

2. Bölüm: Dijital Dünyada Öğrenmeyi Öğrenme

Öğr. Gör. Eda ATASOY, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-6406-516X

3. Bölüm: Dijital Kültür

Öğr. Gör. Aysun GÜNEŞ, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4152-6768

4. Bölüm: Dijital Yerliler ve Dijital Göçmenler

Doç. Dr. Hakan ALTINPULLUK, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4701-1949

5. Bölüm: Öğrenenin Dijital Yeterlilikleri

Öğr. Gör. Gönül ÖZSARI, Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4175-3389
Öğr. Gör. Dr. Abdullah SAYKILI, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-7754-6755

6. Bölüm: Öğretenin Dijital Yeterlilikleri

Öğr. Gör. Dr. Ela AKGÜN ÖZBEK, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-6520-5697

7. Bölüm: Açık ve Uzaktan Eğitimde Dijital Eğitim Liderliği

Öğr. Gör. Dr. Ayşe TAŞKIRAN, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-1913-7296

8. Bölüm: Dijital Dünyada Açık ve Uzaktan Öğrenme Yönetimi:

Yönetim Fonksiyonlarında Süreçlerin İşleyişi
Doç. Dr. Mehmet FIRAT, Anadolu Üniversitesi

9. Bölüm: Açık ve Uzaktan Öğrenmede Netiket

Hakan BARAN, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1495-8477

10. Bölüm: Açık ve Uzaktan Öğrenmede Dijital Güvenlik

Öğr. Gör. Sehla ERTAN, Türk-Alman Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-8171-2605

11. Bölüm: Çevrimiçi Öğrenmede Blokzincir Teknolojisi

Doç. Dr. Sezan SEZGİN, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0878-591X

12. Bölüm: Dijital Dünyada Birey: Dijital Vatandaşlık, Dijital Ayak İzi, Siber Hırsızlık ve Siber Zorbalık

Öğr. Gör. Aysun GÜNEŞ, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4152-6768

13. Bölüm: Açık ve Uzaktan Öğrenmede Dijital Hazırbulunuşluk

Doç. Dr. Hasan UÇAR, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9174-4299

14. Bölüm: Uzaktan Eğitimde Somut ve Soyut Teknolojiler

Doç. Dr. Aras BOZKURT, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4520-642X

15. Bölüm: Senkron (Eş Zamanlı) Dijital Öğrenme Ortamları

Öğr. Gör. Hülya DÜZENLİ, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-7751-0509

16. Bölüm: Asenkron (Eş Zamansız) Dijital Öğrenme Ortamları

Arş. Gör. Dr. Hakan KILINÇ, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4301-1370

17. Bölüm: Dijital Destek Sistemleri

Emin ÖZEN, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-7026-1503

18. Bölüm: Yakınsama Bağlamında Açık ve Uzaktan Öğrenme

Damla MUŞTU YALDIZ, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-5667-822X

19. Bölüm: Dijital Bölünme Bağlamında Açık ve Uzaktan Öğrenme

Dr. Öğr. Üyesi Mesut AYDEMİR, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2035-1292

20. Bölüm: Uyarlanabilir Öğrenme Ortamları

Özlem OKTAY, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-2419-405X

21. Bölüm: Kişiselleştirilebilir Öğrenme Ortamları

Öğr. Gör. Dr. Emel GÜLER, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0492-4492
Öğr. Gör. Dr. Nazife ŞEN ERSOY, Dumlupınar Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-3335-7538

22. Bölüm: Bağlantıcılık ve Dijital Öğrenme

Öğr. Gör. Dr. Nil GÖKSEL, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-3447-2722

23. Bölüm: Proje-Tabanlı Öğrenmede Dijital Yöntemlerin Kullanımı

Arş. Gör. N. Selin ÇÖPGEVEN, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2280-809X
Öğr. Gör. Ayfer BEYLİK, Eskişehir Teknik Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2932-7053

24. Bölüm: Dijital Ölçme ve Değerlendirme

Dr. Öğr. Üyesi Nejdet KARADAĞ, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9826-1297

25. Bölüm: Dijital Açından Kurumsal Akreditasyon

Öğr. Gör. Eylem KORAL GÜMÜŞOĞLU, Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2681-5166

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM ÖĞRENMEDE DİJİTAL DÖNÜŞÜM

Giriş.....	2
Dijital Dönüşüm.....	3
Öğrenmede Dijital Dönüşüm.....	4
Öğrenme Gereksinimlerinde Dönüşüm.....	6
Öğrenme Kaynaklarında Dönüşüm.....	7
Öğrenme Ortamlarında ve Teknolojilerinde Dönüşüm.....	8
Öğrenme Aktörlerinde Dönüşüm.....	14
Öğrenme Sağlayıcılarında Dönüşüm.....	16
Sonuç.....	17
Kaynakça.....	18

2. BÖLÜM DİJİTAL DÜNYADA ÖĞRENMEYİ ÖĞRENME

Giriş.....	24
Dijital Dönüşümde Öğrenme Boyutu.....	26
Dijital Dönüşüme Ayak Uydurabilmek İçin Öneriler.....	27
Öğrenmeyi Öğrenmede Kullanılabilecek Teknikler.....	29
Öğren, Öğrendiğini Unut ve Yeniden Öğren.....	32
Enformasyon, Dezenformasyon, Mis- enformasyon ve Mal- enformasyon.....	34
McLuhan Formülü ve Bilgi.....	35
Sonuç.....	38
Kaynakça.....	38

3. BÖLÜM DİJİTAL KÜLTÜR

Giriş.....	42
Kültür.....	43
Dijital Kültür.....	46
Dijital Eşitsizlik.....	49

Sanal Ekosistemler ve Metaverse	50
Sonuç.....	51
Kaynakça.....	52

4. BÖLÜM

DİJİTAL YERLİLER VE DİJİTAL GÖÇMENLER

Giriş.....	56
Çeşitli, Çağ, Toplum ve Kuşak Sınıflamaları.....	57
Açık ve Uzaktan Öğrenmede Dijital Yerli Kavramı.....	61
Açık ve Uzaktan Öğrenmede Dijital Göçmen Kavramı.....	67
İlişkili Diğer Kavramlar	70
Sonuç.....	72
Kaynakça.....	73

5. BÖLÜM

ÖĞRENERİN DİJİTAL YETERLİLİKLERİ

Giriş.....	80
Avrupa Dijital Yeterlilikler Çerçevesi (DigComp)	82
Dijital Yeterlilik Seviyelerini Etkileyen Faktörler	90
Sonuç ve Öneriler	91
Kaynakça.....	92

6. BÖLÜM

ÖĞRETMENİN DİJİTAL YETERLİLİKLERİ

Giriş.....	98
Öğretmen Dijital Yeterliliklerine İlişkin Sınıflamalar	101
DigCompEdu - Eğiticilerin Dijital Yeterlilikleri Çerçevesi.....	104
DigCompEdu Alan 1: Mesleki Kullanım	105
DigCompEdu Alan 2: Dijital Kaynaklar.....	108
DigCompEdu Alan 3: Öğretme ve Öğrenme	110
DigCompEdu Alan 4: Ölçme.....	113
DigCompEdu Alan 5: Öğrenenleri Güçlendirme	116
DigCompEdu Alan 6: Öğrenenlerin Dijital Yeterliliklerini Destekleme	119
Sonuç.....	124
Kaynakça.....	124

7. BÖLÜM

AÇIK VE UZAKTAN EĞİTİMDE DİJİTAL EĞİTİM LİDERLİĞİ

Giriş.....	130
Yükseköğretimde Dijital Dönüşüm	131
Açık ve Uzaktan Eğitim Bağlamında Dijital Eğitim Liderliği.....	134
Bilgi Okuryazarlığı	138
Medya Okuryazarlığı	139
EİT Okuryazarlığı	140
Dijital Okuryazarlık	142
Açık ve Uzaktan Eğitim Bağlamında Dijital Eğitim Liderlerinin Özellikleri.....	142
Sonuç.....	144
Kaynakça.....	145

8. BÖLÜM

DİJİTAL DÜNYADA AÇIK VE UZAKTAN ÖĞRENME YÖNETİMİ: YÖNETİM FONKSİYONLARINDA SÜREÇLERİN İŞLEYİŞİ

Giriş.....	150
Temel Kavramlar	151
Açık ve Uzaktan Öğrenme Yönetimi	152
Yönetim Fonksiyonları.....	153
Açık ve Uzaktan Öğrenme Yönetiminin Özgün Yanları	159
Sonuç.....	159
Kaynakça.....	160

9. BÖLÜM

AÇIK VE UZAKTAN ÖĞRENMEDE NETİKET

Giriş.....	162
Netiket.....	163
Netiket Kurallarının Gelişim Süreci.....	165
Açık ve Uzaktan Öğrenmede Netiket	168
Sonuç.....	176
Kaynakça.....	177

10. BÖLÜM

AÇIK VE UZAKTAN ÖĞRENMEDE DİJİTAL GÜVENLİK

Giriş.....	180
Güvenlik Nedir?.....	180
Dijital Güvenlik Nedir?.....	181
Dijital Güvenliğin Tarihiçesi	182
Dijital Güvenliğe Yönelik Tehditler.....	187
Dijital Tehditlere Yönelik Karşı Önlemler.....	191
Açık ve Uzaktan Öğrenmede Dijital Güvenlik.....	193
AUÖ Sistemlerine Yönelik Güvenlik Tehditleri	194
AUÖ Sistemlerinde Dikkate Alınması Gereken Güvenlik Önlemleri	195
Sonuç	196
Kaynakça.....	196

11. BÖLÜM

ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENMEDE BLOKZİNCİR TEKNOLOJİSİ

Giriş.....	200
Nedir Blokzincir Teknolojisi?	200
Eğitimde Blokzincir.....	203
Eğitimde Kullanılan Bazı Blokzincir Uygulamaları.....	207
Açık ve Uzaktan Öğrenmede Blokzincir: Çözüm İçin Yaşam Boyu Öğrenme Pasaportu Yaklaşımı	210
Eğitsel Kısıtlılıklar ve Blokzincir Teknolojisinin Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarındaki Geleceği.....	213
Sonuç	217
Kaynakça.....	218

12. BÖLÜM

DİJİTAL DÜNYADA BİREY: DİJİTAL VATANDAŞLIK, DİJİTAL AYAK İZİ, SİBER HİRSIZLIK VE SİBER ZORBALIK

Giriş.....	222
Dijital Vatandaş.....	223
Dijital Ayak İzi	226
Unutulma Hakkı.....	228
Dijital Hırsızlık	229
Siber Zorbalık	231
Sonuç.....	233
Kaynakça.....	234

13. BÖLÜM**AÇIK VE UZAKTAN ÖĞRENMEDE DİJİTAL HAZIRBULUNUŞLUK**

Giriş.....	236
Dijital Hazırbulunuşluk.....	237
Dijital Hazırbulunuşluk ve Motivasyon.....	239
Açık ve Uzaktan Öğrenmede Dijital Hazırbulunuşluk.....	240
Sonuç.....	243
Kaynakça.....	244

14. BÖLÜM**UZAKTAN EĞİTİMDE SOMUT VE SOYUT TEKNOLOJİLER**

Giriş.....	248
Teknolojiyi ve Dijitalleşmeyi Yorumlamak.....	248
Dijital Dönüşüm ve Eğitim Teknolojileri.....	250
Somut ve Soyut Teknolojiler.....	251
Uzaktan Eğitim, Dijitalleşme ve Teknoloji Uyarlaması.....	253
Sonuç.....	255
Kaynakça.....	256

15. BÖLÜM**SENKRON (EŞ ZAMANLI) DİJİTAL ÖĞRENME ORTAMLARI**

Giriş.....	260
Senkron ve Asenkron e-Öğrenme.....	260
Senkron e-Öğrenme Ortamları.....	263
Senkron e-Öğrenme Ortamlarında Öğretim Tasarımı.....	271
Sonuç.....	274
Kaynakça.....	276

16. BÖLÜM**ASENKRON (EŞ ZAMANSIZ) DİJİTAL ÖĞRENME ORTAMLARI**

Giriş.....	280
Açık ve Uzaktan Öğrenme Ortamları.....	282
Asenkron Öğrenme Ortamları.....	285
Sosyal Yapılandırıcılık Kuramı.....	287
Çevrimiçi Tartışma Forumları.....	289
Sonuç.....	291
Kaynakça.....	292

17. BÖLÜM DİJİTAL DESTEK SİSTEMLERİ

Giriş.....	296
Dijital Destek Kavramı	297
Açık ve Uzaktan Öğrenmede Kullanılan Dijital Teknolojiler.....	298
Açık ve Uzaktan Öğrenmede Destek Hizmetleri	304
Destek Hizmetlerine Yönelik Dijital Yönelimler	305
Yapay Zeka ve Otomasyon	308
Dijital Destek Sistemleri ve Yapay Zeka Uygulamaları	311
Sonuç.....	313
Kaynakça.....	315

18. BÖLÜM YAKINSAMA BAĞLAMINDA AÇIK VE UZAKTAN ÖĞRENME

Giriş.....	320
Yakınsama (Convergence) Nedir?	321
Dijital Yakınsama	324
Açık ve Uzaktan Öğrenme Bağlamında Yakınsama	327
Etkileşimsel Uzaklığı Yakınsamak	329
Sosyal Bulunuşluğu Artırmak	330
Sonuç	331
Kaynakça	332
İnternet Kaynakları	334

19. BÖLÜM DİJİTAL BÖLÜNME BAĞLAMINDA AÇIK VE UZAKTAN ÖĞRENME

Giriş.....	336
Açık ve Uzaktan Öğrenme	337
Dijital Bölünme Nedir?.....	339
Politika ve Yönetimsel Bağlamda Yapılması Gerekenler.....	345
Sonuç.....	348
Kaynakça.....	349

20. BÖLÜM UYARLANABİLİR ÖĞRENME ORTAMLARI

Giriş.....	352
Bireysel Farklılıklar Odağında ve Öğrenme Yaklaşımları Doğrultusunda Farklılaştırılabilir-Bireyselleştirilebilir-Uyarlanabilir Öğrenme	355
Dünden Bugüne Uyarlanabilir Öğrenme.....	357
Uyarlanabilir Öğrenme Yaklaşımları	361
Uyarlanabilir Öğrenme Ortamları	363
Uyarlama Mekanizması (Uyarlama Modeli-Uyarlama Motoru-Sonuç Çıkarma Mekanizması).....	375
Sonuç.....	376
Kaynakça.....	377

21. BÖLÜM KİŞİSELLEŞTİRİLEBİLİR ÖĞRENME ORTAMLARI

Giriş.....	382
Neden Kişiselleştirilebilir Öğrenme?.....	382
Kişiselleştirilebilir Öğrenme Uygulamalarında Karşılaşılabilecek Güçlükler	387
Açık ve Uzaktan Öğrenmede Kişiselleştirilebilir Öğrenme Ortamları	389
Sonuç.....	394
Kaynakça.....	395

22. BÖLÜM BAĞLANTICILIK VE DİJİTAL ÖĞRENME

Giriş	400
Açık ve Uzaktan Öğrenmede Dijital Dönüşüm.....	401
Geleneksel Öğrenme Yaklaşımları	403
Bilgi Ekolojisinde Güncel Kalma	405
Sonuç ve Öneriler.....	411
Kaynakça.....	411